

здобувач Роганова Г. О.

Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-
Барановського, Україна

Управління дебіторською заборгованістю торгівельно- виробничих підприємств

На ефективність використання оборотних коштів впливає їхня структура [6, 105]. Неможливо говорити про ефективну структуру активів підприємства, якщо питома вага дебіторської заборгованості складає 40-50% від суми обігових активів [1, 75]. Так, за період з 1997 р. по 2004 р. питома вага дебіторської заборгованості у загальному обсязі оборотних активів підприємств України в середньому займає 59% [2, 17]. Велика частка дебіторської заборгованості в загальній структурі активів знижує ліквідність і фінансову стійкість підприємства та підвищує ризик фінансових збитків [3, 157].

Такі проблеми також стосується вітчизняних підприємств ювелірної галузі, оскільки вагома частка дебіторської заборгованості в оборотних коштах підприємств спричиняє відволікання коштів з обороту, що свідчить про неефективне управління оборотними коштами підприємств в цілому.

Для визначення особливостей формування дебіторської заборгованості ювелірних підприємств різних видів економічної діяльності здійснимо аналіз динаміки дебіторської заборгованості (ДЗ) окремо промислових та торгівельних ювелірних підприємств. Для цього розділимо підприємства на чотири групи (табл. 1):

- до першої групи увійдуть підприємства, де загальна частка ДЗ в оборотних коштах підприємств не буде перевищувати 10%;
- до другої групи віднесемо підприємства, що не увійшли до першої групи і питома вага ДЗ яких не перевищує 40% оборотних коштів;

Табл. 1 – Групування торгівельно-виробничих ювелірних підприємств за рівнем питомої ваги ДЗ в структурі оборотних коштів

Досліджувані підприємства	Частка загальної ДЗ в структурі оборотних коштів, %								Відхилення	Середнє значення
	до 10%		від 10% до 40%		від 40% до 80%		понад 80%			
	початок періоду	кінець періоду	початок періоду	кінець періоду	початок періоду	кінець періоду	початок періоду	кінець періоду		
Виробничі ювелірні підприємства										
ВАТ КЮЗ, Київ			26,4	10,4					-16,0	15,59
ЗАТ ХЮЗ, Харків			18,8	14,5					-4,3	17,25
ЗАТ Аурум, Одеса	2,2	3,8							+1,6	3,21
ТОВ Ювелірсервіс, Краматорськ	9,7	8,3							-1,4	14,83
ЗАТ БЮЗ, Біла Церква				21,4	50,3				-28,9	35,82
ЗАТ Діамант, Львів	3,7			12,3					+8,6	6,92
ЗАТ Топаз, Полтава			31,3					86,6	+55,3	43,41
Разом виробничі підприємства	3	2	3	4	1			1	x	19,58
Торгівельні ювелірні підприємства										
ВАТ Рубін, Донецьк	4,8	2,6							-2,2	3,27
ЗАТ Ізумруд, Луганськ	3,2	2,2							-1,0	2,71
ЗАТ Рубін, Черкаси		3,2	35,6						-32,4	17,17
ЗАТ Перлина, Київ					45,6	48,1			+2,5	22,10
ЗАТ Сюрприз, Київ	2,0	1,0							-1,0	7,59
ЗАТ Ювелір, Запоріжжя	3,5							93,0	+89,5	56,14
ЗАТ Каштан, Дніпропетровськ	4,8	4,4							-0,4	4,62
ЗАТ Янтар, Чернігів	2,1					40,0			+37,9	8,66
АТЗТ Корал, Одеса			21,7			67,7			+46,0	44,65
ЗАТ Рубін, Кіровоград	3,2	1,5							-1,7	2,34
ЗАТ Перлина, Луцьк			18,9	19,0					+0,1	32,56
ЗАТ Діамант, Житомир	7,8			21,3					+13,5	15,73
ЗАТ Аметист, Київ	1,5	2,9							+1,4	6,43
ЗАТ Янтар, Суми	0,8	0,2							-0,6	2,11
ЗАТ Янтар, Сімферополь	6,2					64,7			+58,5	22,46
ЗАТ Сюрприз, Вінниця	0,8	0,2							-0,6	0,45
ЗАТ Харківювелірторг							96,5	93,4	-3,1	92,85
Разом торгівельні підприємства	12	9	3	2	1	4	1	2	x	20,11
Разом	15	11	6	6	2	4	1	3	x	

- третя група буде включати підприємства, що не увійшли до першої та другої групи і питома вага ДЗ в структурі оборотних коштів яких не перевищує 80%;

- до четверної групи віднесемо інші підприємства, частка ДЗ в оборотних

коштах яких буде перевищувати 80%.

За результатами табл. 1 можна зробити висновки щодо динаміки частки ДЗ в оборотних коштах торгівельно-виробничих підприємств:

- на початок періоду дослідження (кінець 2002 р.) 15 із 24 аналізованих підприємств (62,5%) мали значення питомої ваги ДЗ в оборотних коштах, що не перевищувало 10%; на кінець аналізованого періоду (кінець 2007 р.) тільки 11 підприємств (45,8%) увійшло до цієї групи. Це свідчить про збільшення частки ДЗ в оборотних коштах, причому здебільшого за рахунок торгівельних ювелірних підприємств;

- 12,5% досліджених підприємств входять до другої групи, причому частка ДЗ в оборотних коштах протягом усього періоду 2002-2007 рр. не перевищувала 30% (крім ЗАТ Перлина, де у 2004-2005 рр. ДЗ складала приблизно 56-77% оборотних коштів), що може свідчити про постійний контроль рівня ДЗ і наявність обґрунтованого механізму управління нею;

- негативна тенденція збільшення частки ДЗ в оборотних коштах спостерігається на підприємствах, що увійшли до третьої групи, тобто ті, ДЗ яких більша за 40%, але не перевищує 80% оборотних коштів: якщо на початок періоду тільки 2 ювелірних підприємства, тобто 8,3% відносилося до третьої групи, то на кінець періоду результат збільшився вдвічі, що складає 16,7% досліджених підприємств. Слід зазначити, що на початок періоду до цієї групи входило тільки 1 торгівельне підприємство, а на кінець аналізованого періоду – 4 торгівельних підприємства;

- надкритичне значення частки ДЗ в оборотних коштах у розмірі 80% на початок періоду аналізу має лише 1 торгівельне ювелірне підприємство - ЗАТ Харківювелірторг, що складає 4,2% досліджених підприємств; вже на кінець періоду ситуація погіршується і 3 ювелірних підприємства (2 з яких торгівельні), тобто 12,5% досліджених підприємств мають питому вагу ДЗ в оборотних коштах вище за 80%;

- станом на кінець 2007 р. ситуація значно погіршилася, тобто супроводжувалася збільшенням питомої ваги ДЗ в оборотних коштах, на таких підприємствах як ЗАТ Топаз (Полтава), ЗАТ Ювелір (Запоріжжя), ЗАТ Янтар

(Чернігів), АТЗТ Корал (Одеса), причому частка ДЗ в оборотних коштах перших двох підприємства перевищила 85%, а других двох підприємств – 40%.

Взагалі, збільшення частки ДЗ в оборотних коштах можна спостерігати здебільшого у торговельних ювелірних підприємств, що є наслідком продажу товарів в кредит або без попередньої оплати, і є більш притаманним сфері виробництва.

Висновки. З одного боку, здійснені розрахунки свідчать про задовільний стан ДЗ на вітчизняних торговельно-виробничих ювелірних підприємствах, оскільки питома вага ДЗ у загальному обсязі оборотних активів досліджених підприємств в середньому складає приблизно 20%. Значення цього показника підприємств ювелірної галузі є нижчим за інші галузі господарювання, оскільки продукція ювелірних підприємств, які здебільшого знаходяться у приватній власності, є високорентабельною і користується великим попитом.

З другого боку, аналіз стану ДЗ та її частки в оборотних коштах досліджених торговельно-виробничих підприємств засвідчив її незадовільний стан здебільшого на торговельних підприємствах, що проявляється у недостатній або надмірній величині дебіторської заборгованості, тобто відсутності раціонального механізму управління ДЗ та взагалі оборотними коштами.

Велика частка дебіторської заборгованості в загальній структурі оборотних активів (більш ніж 40%), яка спостерігається більш ніж на 35% досліджених торговельних ювелірних підприємствах, знижує фінансову стійкість підприємств, підвищує ризик фінансових збитків та свідчить про неефективну структуру активів взагалі.

Негативно впливає на ліквідність підприємств і досить низьке значення ДЗ, що проявляється у незабезпеченні нормативного значення коефіцієнту загальної ліквідності і спостерігається майже на 30% досліджених підприємств (також здебільшого торговельних). Лише у випадку перетворення дебіторської заборгованості на грошові кошти, вона брала би участь у розрахунку цього коефіцієнту.

Підвищити ефективність структури активів та покращити фінансовий стан ювелірних підприємств можна за рахунок:

- оформлення дебіторської заборгованості векселями з нарахуванням процентів і переведення її у статус комерційного кредиту;
- проведення оперативного контролю за станом дебіторської заборгованості шляхом взаємних звірок розрахунків;
- своєчасне виявлення простроченої заборгованості з метою активізації претензійної роботи, сумнівної та безнадійної ДЗ – для своєчасного формування резервів сумнівних боргів або списання з балансу;
- проведення періодичної переоцінки у необхідних розмірах. Для цього потрібно класифікувати дебіторську заборгованість за продукцію, товари, групуванням дебіторської заборгованості за строками її непогашення із встановленням коефіцієнта сумнівності для кожної групи.

Література:

- 1 Новікова Н.М. Структурно-логічна модель управління дебіторською заборгованістю підприємства [Текст] / Н.М.Новікова // Актуальні проблеми економіки. – 2006. - №4(58). – с. 17-23.
- 2 Бондаренко О.С. Методика управління портфелем дебіторської заборгованості [Текст] / О.С.Бондаренко // Актуальні проблеми економіки. – 2005. - №1(43). – с. 75-82.
- 3 Іванілов О.С., Смачило В.В., Дубровська Є.В. Механізм управління дебіторською заборгованістю підприємства [Текст] / О.С.Іванілов, В.В.Смачило, Є.В.Дубровська // Актуальні проблеми економіки. – 2007. - №1(67). – с. 156-163.
- 4 Савчук В.П. Управление финансами предприятия. – М.: Бином. Лаборатория знаний, 2003. – 480 с.
- 5 Чумаченко М.Г. Економічний аналіз. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <<http://ebk.net.ua/Book/BookEkAnaliz/part8.8.htm>>
- 6 Долгоруков Ю.А., Редіна Н.І. Управління ефективністю використання обігових коштів у промисловості [Текст] / Ю.А.Долгоруков, Н.І.Редіна // Фінанси України. – 2005. - № 11. - С. 103-109.
- 7 Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 "Дебіторська заборгованість": Наказ Міністерства фінансів України від 08.10.99 N 237